

לנד: ניתנה פה הדוגמה של רואס, שהיא ללא ספק אוניברסאלית, על אף היותה קבוצה בלגית (ובלגיה היא מדינה עם בעיות זהות לא קלות), ואף שמבחינת הזהות הלאומית נמנים אמניה עם המיעוט הפלמי. אין ברואס שום דבר בלגי ושום דבר פלמי. יש בה מודעות חזקה להוציא את המסר שלה לרחבי העולם בעזרת הכרה, תקציבים ואירגון ממוסד, זאת אומרת: הרבר איננו בלגי בתוך בלגיה, אך רחבי העולם הוא מוזהב כבלגי. השאלה היא עד כמה אנחנו מודעים לרברים, עד כמה אנחנו מוציאים את הדברים החוצה ומכריזים עליהם כעל אמנות ישראלית. גאוה, את ציינת קודם, שאותה להקה אנגלית עסקה במיש-חקייילים ואילו את עסקת כסבל, במילחמה, כאלמנה או באשה המחכה לגבר שיחזור ממלחמה. יש בעבודתה של דבר המחבר את הפרוב למאטיקה של אמנות המחול. מצד אחד חומרים, אבזורים ובגדים, שהם מאוד אירופיים, ומצד שני — המסר הישראלי והעיסוק בדברים שהם מאוד ייחודיים לנו. איך את מקשרת את הרברים? כלומר, מדוע אותה אשה המחכה לבעלה החייל אינה מסתובבת בקיבוץ במיכנסים קצרים, מדוע היא לבושה מעיל שחור אירופי משנות ה-30 עם

אברהם: לדעתי קיימת כאן בעיה הרפה. כיוון שאמנות המחול מתפתחת, ומשולבת בתוכה תחומי אמנות אחרים, חסומה הדרך לשתף את המימסד בפרוייקטים חדשים, שכן התמיכה הקיימת נועדה או למוסיקה, או למחול, או

לאה אברהם: אם אני נוברת במקורות החומר התנועתי שלי, ולא רק שלי, יכולה להגיע למחול המארוקאי, למי חול התוניסאי, וכו', מבלי לחוש שאין זה אוניברסאלי.

לתיאטרון, והנסיונות החדשים משלבים הכל בתוכם, והמימסד אינו מבין זאת. **מסקין:** אור, מה התיקוה שלך נוכח המצב הזה?

בגים: לשרוד. **מסקין:** זה משפיע על היצירה?

בגים: כן. **צוקרמן:** המחול המימסדי הוא עדיין לא ישראלי. המימסד פותר את הבעיה באמצעות כוריאוגרפים זרים. ראייה נוספת למצב הרברים אפשר למצוא בכך שאיש מן המימסד אינו משתתף כאן בדיון, ודווקא אנו, שאיננו שייכות למימסד, נדרשות לשאלה האם קיימת אמנות מחול ישראלית.

מסקין: פעמים רבות גם כוריאוגרפים מה מימסד יוצרים דברים שנדמה כי יכלו להיווצר בקלות במקום אחר.

צוקרמן: אולם מה שחשוב באמת, בשאלות מרכזיות כמו אלה, הוא לברון אצלנו כבני אדם החיים כאן ולא דווקא כיוצרים. אנחנו מתפתחים

אור בגים: אין נביא בעירו

מיוזרה חומה ועם צליל של רכבת. שהיא מטאפורה מאד אירופית?

צוקרמן: אחד הדברים הנפלאים כרו וואלי בשני הדורות האחרונים הוא שאיננו צריכים להר סיף ולשמר את עצמנו. יצאנו מהגלות, איננו צריכים עוד להיאחז בתרבות, באמנות או בכל תשתית רוחנית אחרת, רק כדי שתשמר אותנו בייחודנו. ואחת מתופעות-הלווי הנפלאות של זה היא שעכשיו אנו פתוחים לכל דבר. כשבילי, האבזורים שציינת אינם שייכים למקום מסוים, והם מייצגים את הצורך שלי לבטא את הפנים, הפנים, התוך הוא אוניברסאלי, ואילו החומרים הם בני המקום, כי אני חיה פה. **לנד:** כלומר, את משתמשת בעזרים חיצוניים כדי להפוך את אמירתך האישית המקומית לאמירה אוניברסאלית?

צוקרמן: לא. אני חושבת שהאמירה האישית שלי היא שלי כמו של יתר הבנות שיושבות כאן. זאת אומרת, זוהי אמירה פנימית של אדם שאיננו שייך למקום, ואינני מתעלמת מהעובדה שאני אומנם תוצר של מקום, ושזו מתבטא בתכנים ובחומרים. כרוך שאני שואלת את עצמי ואת האנשים שעובדים איתי: מהי בשבילנו הארץ? ואינני שואלת זאת לגבי אנגליה או הונגריה, למשל.

כוריאוגרפים זרים

לנד: יש לי שאלה אל לאה ואשרה, שאתן ותיקות יותר ואף נטשתן, בשלב כלשהו, את

נאוה צוקרמן: המחול הממוסד הוא עדיין לא ישראלי. המימסד פותר את בעיותיו באמצעות כוריאוגרפים זרים. ראייה למצב הדברים: אפילו אישי-מימסד אחד אינו משי-תתף בדיון הנוכחי.

המימסד. מדוע כל מה שהמימסד עושה, בתחום המחול בארץ, נראה כיום חסר-משמעות לגבי הנושאים בהם אנו עוסקים? **אלקיים:** דומה שהמימסד קופא על שמריו. הוא משיך באותה דרך ואינו קולט חידושים, אף על פי שבאחרונה מורגשת השפעה, אולי אפילו מהשוליים.

כמחול חמור של המימסד. הלוואי והיו לוקחים מימסר יוצרים ישראליים מתחום המחול ואומרים: אתה תקבל את המרכז הזה ואת את התווית העירונית הזאת, על כל הכרוך בכך, כדי לעבוד ולקדם את המחול בארץ. קודם הוזכר הסיטי סנטר, אבל היום פינה באוש או רואס הם המימסד.

בין תמיכה ללא גבול לבין העדר תמיכה

מסקין: מבחינת תנאים ואמצעים, זהו מימסד מושלם.

לנד: מבחינת ההכרה, מבחינת המרכז ומי מבחינת תמיכה, המימסד ניצב מאחוריהם. היום מומינים את רואס לפסטיבאל הולנד והממשלה תומכת מייד. אם זימינו, למשל, את אשרה אלקיים לאירוע דומה, איש לא יידע על כך, והיא תצטרך "לגרו" את כרטיסי-ההיטה בכוחות עצמה.

אלקיים: מצד שני, אני חושבת שכאשר יש תקציב, גם זה איננו חיובי, מכיוון שאני מאמינה במאבק ובסבל. אני מניחה שמחנק וסבל מוערי לים ליצירה האמנותית.

אור בגים: אם ניקח כל אחד מהרקדנים שאנו מסכימים כי הם ישראליים, ונציג אותו על בימה באירופה? האם הוא יישאר ישראלי? ואם כן — על פי איזה קריטריונים?

לנד: מה שאת אומרת מוכיח את עצמו בגרמניה של היום, למשל, מקום שיש בו תמיכה גבול, והאמנות הופכת להיות בומבאסטית, מנופחת וחסרת משמעות. בין תמיכה ללא גבול ובין היעדר תמיכה (כפי שזה אצלנו) יש למצוא את דרך-הביניים.

אלקיים: היעדר התמיכה באמנות הפך למרבה הפלא, לאחד המאפיינים של המחול הישראלי, ודבר בא לביטוי בתוצאה. זהו מחול עני, פשוט, צנוע ומצומצם.

מסקין: בכל זאת, מהו ישראלי, מיהו ישראלי ומה מאפיין את המחול הישראלי כיום?

אלקיים: חום ואנושיות מאפיינים את המחול הישראלי כיום. בעיני רינה שיינפלד, משה אפרתי, שרה לויטנאי, גרטרוד קראוס וכל המסוכים כאן הם ישראליים.

צוקרמן: מה שמדבר אליי זוהי ההתלבטות של יוצרים אשר נולדו כאן וקיבלו את "רכבות אירופה" בירושה מהוריהם.

מסקין: את מדברת על "רכבות אירופה". מישוה מכן ראתה את רפליקה של יוסף שינה הפולני? האם זה ישראלי?

אלקיים: זוהי הזדהות מאוד חזקה, זה מאוד נוגע.

לנד: ועם יוצר לא ישראלי זה אולי מחזק את ההנחה שמה שנוצר פה, מתוכנן, כלומר מה שאנו נותנים לכימאי הזר או לכוריאוגרף הזר, כשחקי נים או כרקדנים (ובמיוחד אם מדובר ביצירה אמיתית), הרי שזה ישראלי. מכיוון שזה גם רינה שיינפלד וגם שרה לויטנאי, ואנו לא צריכות להסביר את ההבדל העצום ביניהן, זה אומר למעשה, שכלפי חוץ כל מה שנוצר פה הוא ישראלי.

בגים: אם ניקח כל אחד מהאמנים שאנו מסכימות כי הם ישראליים, ונציג אותו על בימה באירופה, מה יקרה אז? האם הוא יישאר ישראלי, ואם כן — על פי איזה קריטריונים הוא יישאר ישראלי?

צוקרמן: בדיוק כפי שאיננו יודעים אם הפלאפל הוא ישראלי, אבל אנחנו אוכלים אותו כאן.

כפרים

פרס בוקר

הרומאן האנגלי

מזה זמן רב טענו אנשים שהרומאן הבריטי נוטה למוות. פרס בוקר היוקרתי, שהוציא בימים אלה את שנתו ה-17, דומה שהוכיח למי שזוקק היה להוכחה, כי הרבר רחוק מלהיות נכון. לפרס שחולק לאימכר הוגשו 120 רומאנים. 17 יותר מבשנה הקודמת — והבר השופטים קרא את כולם. יקרה כמוכן שהשופטים, ביניהם כאלה שהם בעלי מוניטין בעולם הסיפורות, מתעלמים

משום-מה מן היצירה או אף היצירות המשובחות ביותר, ויש גם מחברי רומאנים המסכרים להניח למר"לים שלהם להגיש את ספריהם לתחרות. כך נהגו בעבר גרייהם גרין וג'ון פאולס (מחבר אהובת הקצין הצרפתי, שתורגם לעברית וגם גירסתו הקולנועית הוצגה בארץ). וכך נהג השנה גם מחדש פניו של סיפור הריגול המודרני, ג'ון להיקאה.

בוקר, שעל שמה נקרא הפרס, היא חברה בריטית העוסקת במוצרים שקלאיים, מוצרי בריאות ושיווק מיצרכי מזון. באחת מפעילויותיה האחרות, היא גם בעלת הזכויות על יצירותיהם של סופרים כמו אגאתה כריסטי, איאן פלמינג ואחרים. הפרס המוענק עליידי החברה עמד בראשיתו על סכום של 5,000 לירות שטרלינג (כ-10,600 ש"ח). כיום הוא טיפס ל-15 אלף ל"ש (31,800 ש"ח) — והמוסד המופקד עליו הוא ליגת הספר הלאומית הבריטית. שיעור הפרס, כשלעצמו, חשוב כיום פחות מהעובדה שהוא מוציא לספר מוניטין בכל רחבי העולם ומוכה את מחברו ואת המו"ל שלו בפניות רבות לרכישת זכויות התרגום וההפצה. בכך הוא דומה לפרס גונקור הצרפתי: בשני המיקרים נראה שקהל קוראים רחב מאוד חש שעליו לרכוש את הספר ולקרו בו — ולעיתים שני הדברים גם יחד.

זמן רב אחרי ששמו של הזוכה המאושר מוכרז בארוחת-ערב חגיגית הוזכה לסיקור תיקשורתי נרחב. מה שנותר תכופות בזיכרון אינו הספר הזוכה כי אם שערוריה כלשהי, שנתלוותה להליכי בחירתו. כך, רבים זוכרים, למשל, את התפטרותו מחבר השופטים של מלקולם מאגריג' השנון — "הילד הנורא" או ישעיהו ליבוביץ של הסיפורת האנגלית — בטענה, שכל מה שהוגש לו לשיפוט עסק במין בצורה כפופרית ובוטה מדי לטעמו. ודוגמה שניה: זכור כיצד ג'ון ברגר, חתן הפרס, נרשע למשמע הדייקה כי חברת בוקר הינה בעלת מטעים בגויאנה ולמען האמת, אותו זמן כבר הולאמו המטעים על ידי שליטיה החדשים של גויאנה. החליט להעניק את מחצית כספי הפרס לתנועת הכוח השחור אשר שבקה חיים לכל חי — לפחות שנתיים קודם לכן.

השנה החולפת היתה שנה קשה למו"לות האנגלית. היתה זו גם השנה בה נחשפה האמת המרה, כי מרבית קוני הספרים בבריטניה הם תיירים אמריקאיים (י). דווקא על רקע זה עלה חינו של פרס בוקר כמקדם-מכירות. בעוד שחתן הפרס הראשון בשנת 1969, פ"ה ניובי (וספריו עדיין לא תורגמו לעברית, אף כי רבות מעל-לתיים ממרחשות דווקא באזורנו), הגדיל את תפוצת סיפרו. בעקבות זכייתו בפרס, רק במימסד הצנוע של 1,500 עותקים, ידוע כי מי שנכנס כיום לשלב רבע הגמר, או לסיבוב שלפני האחרון של התחרות, עשוי להגדיל בשל כך את תפוצת סיפרו ב-7,000 עד 15 אלף עותקים (והמדובר בספרים בכריכה קשה, לא בספרי-רייס). כשנערך מאבק בין שני ענקים, כגון זה שהתרחש בשנת 1980 בין ויליאם גולדינג, חתן פרס נובל, לבין אנתוני ברג'ס, מחברם של רבימכר רבים, עשוי הזוכה למכור, בבריטניה לבריה, יותר מ-30 אלף עותקים. בכריכה קשה, כמות הנחשבת כאן כאות להצלחה.

אבל לא תמיד מצליחים המפורסמים, לעיתים זוכה בפרס דווקא סיפרו של מחבר עלום-שם, כמו שאירע בשנה שעברה. כאשר אנשי העצמות של קארן יום האלמונית זכה בפרס היוקרתי, אף כי בין המועמדים השנה היו סופרים ידועים-רבים, כגון אנתוני ברג'ס, פי ואלרוו, פירס פול ריד ובריל בינברדיג, וכן גם סופרים שכבר זכו בפרס בעבר, כמו ג'ים קווי וססגלי מידלטון. הימיה הכל על שמות שרובם אינם בין המפורסמים ביותר: פ"ד ג'יימס (הבחירה שלי, אילו נשאלתי לדעת), קאזואו טשיגורו, תימוטי מו, פול ביילי, ג'וליאן בארנס וקינגסלי איימס. בטופו של דבר זכה בפרס המוכר שביניהם, קינגסלי איימס.

מה שנראה היה כ"נקודה ישראלית" — היו שסברו כי הסופר המכונה עמיטב גוש אינו אלא ישראלי במסווה — נתגלה כניחוש מוטעה. מסתבר כי גוש, הרף הצליל העברי של שמו הפרטי, הוא סופר חרדי, והשם הוא שמו האמיתי, של שפיט.

יושרם האינטלקטואלי של השופטים הבריטי טיים המעניקים את הפרס אינו מוטל בספק, ואף על פי כן נמצאה גם השנה אשה שביקשה לתומה לדעת, אם אמנם קראו כל השופטים את כל הספריים (120 — אל נשכח).

אם כך ואם כך, וחרף כל ההמולה התיקשורית תית המתלווה למתן הפרס, ניתן עדיין לראות בו עדות נאמנה לחוסנו של הרומאן האנגלי. לא רק שאין הוא מגלה סימני תשישות של יוקנה, אלא דומה שבשנים האחרונות הוא אף עולה כפופרה.

עתל בריידא